

Prof. dr hab. Andrzej Zieliński
Uniwersytet Szczeciński

Ocena dorobku naukowego i osiągnięć doktora Witolda Sobczaka w postępowaniu w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie Językoznawstwo

Poniższa ocena została sporządzona na podstawie przedłożonego przez Kandydata autoreferatu, wykazu publikacji, monografii uznanej za dzieło w rozumieniu art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, a także kopii wybranych prac naukowych.

1. Sylwetka naukowa Habilitanta

W roku 2011 Habilitant otrzymał tytuł zawodowy magistra archeologii na Uniwersytecie Łódzkim, a dwa lata później – tytuł magistra filologii hiszpańskiej na tym samym Uniwersytecie.

Dr Sobczak uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa w 2019 roku na Uniwersytecie Łódzkim na podstawie rozprawy doktorskiej *Las formas verbales con vector de posterioridad en el español pensinsular y en su variedad mexicana*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Wacława Nowikowa, którą miałem przyjemność recenzować. W dysertacji wydanej w formie monografii można już dostrzec główne zainteresowanie naukowe Kandydata – szeroko rozumianą temporalność języka hiszpańskiego w ujęciu panchronicznym (w rozumieniu połączenia badań diachronicznych i synchronicznych) oraz diatopicznym.

Po uzyskaniu doktoratu Habilitant został zatrudniony jako adiunkt w Katedrze Filologii Hiszpańskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie pracuje do chwili obecnej. Dodatkowo w latach 2019–2021 pracował jako lektor lub asystent w niepaństwowych wyższych uczelniach (np. w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Wszechnicy Polskiej w Warszawie czy w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów w Łodzi).

2. Ocena monografii *La evolución de los tiempos compuestos del modo subjuntivo en el español de América entre los años 1701 y 2023*, przedstawionej jako dzieło w rozumieniu art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*

Głównym celem dość obszernej (330 stron) monografii jest analiza ilościowa czasów przeszłych złożonych trybu łączącego (hiszp. *subjuntivo*) w amerykańskich odmianach języka hiszpańskiego. Wybór tematu nie jest przypadkowy, bo – jak Habilitant słusznie zwrócił uwagę we wstępie – praktycznie nie istnieją prace badawcze, które badałyby przyczyny zaniku czasów złożonych wspomnianego już trybu w języku hiszpańskim w Ameryce. Tym samym praca Habilitanta nabiera jednoznacznie nowatorskiego charakteru i z pewnością może być potraktowana jako przyczynek do dalszych badań nad poruszoną problematyką.

Struktura pracy jest logiczna: oprócz wstępu (s. 13–16), w którym Autor jasno przedstawia cele swojego badania, praca składa się z trzech głównych rozdziałów (dwa pierwsze o charakterze teoretycznym i ostatni – praktycznym), w których wątki badawcze wzajemnie się przeplatają. Całość wieńczą wnioski końcowe (s. 271–288), nawiązujące do celów pracy, bogata bibliografia z opisem używanych korpusów (s. 289–321), spisy tabel i grafik (s. 321–328) oraz streszczenia w języku hiszpańskim, angielskim i polskim.

W rozdziale pierwszym Autor opisuje genezę oraz ewolucję czasów przeszłych złożonych, których paradygmat znajduje się w łacińskiej rezultatywnej opisowej konstrukcji czasownikowej (*habere* ‘mieć’ + imiesłów czasu przeszłego). W oparciu o bardzo bogatą bibliografię Habilitant przedstawia proces ich gramatyzacji i wynikające z niego (i) auksyliaryzację czasownika *haber* w hiszpańszczyźnie tzw. Złotego Wieku i (ii) rozszerzenie użycia wspomnianego już czasownika posiłkowego na czasowniki inakuzatywne, w konsekwencji czego dotychczasowy właściwy im czasownik posiłkowy *ser* ‘być’ ulega regresji.

W kolejnym rozdziale Habilitant omawia użycie czasów złożonych hiszpańskiego trybu łączącego w amerykańskich odmianach języka hiszpańskiego od początku XVIII wieku aż do czasów nam współczesnych. Słusznie zwraca uwagę na konteksty użycia wspomnianych czasów, a także – odwołując się do obszernej bibliografii przedmiotowej – nie zapomina o tendencji zastępowania analizowanych czasów trybu łączącego przez inne formy i konstrukcje czasownikowe, jaka występuje w niektórych amerykańskich wariantach diatopicznych języka hiszpańskiego.

Ostatni rozdział stanowi istotną, autorską analizę ilościową form znalezionych w elektronicznych korpusach języka hiszpańskiego: CORDE, CORDIAM, CREA i CORPES XXI. Wyszukiwanie form odbyło się za pomocą tzw. *arcyform*, czyli wszystkich możliwych form graficznych, jakie dane wyrażenie mogło rozwinąć w wybranym przedziale czasu, tj. pomiędzy rokiem 1701 a 2023. Wybrany przedział

czasowy wydaje się jak najbardziej uzasadniony, bo z jednej strony (jak ukazują liczne prace naukowe) to właśnie w XVIII wieku w dostępnych nam tekstach zaczyna się uwypuklać rozróżnienie dialektyczne między językiem hiszpańskim używanym w Ameryce Łacińskiej a tym z Półwyspu Iberyjskiego (cf. Company Company 2012), które nasili się definitywnie wiek później wraz z uzyskaniem niepodległości przez zamorskie prowincje Królestwa Hiszpanii. Z drugiej zaś strony jest próbą ukazania współczesnego użycia badanych form w poszczególnych wariantach języka hiszpańskiego w Ameryce Łacińskiej. Tym samym praca Habilitanta nabiera charakteru panchronicznego – analiza historyczna daje wytłumaczenia współczesnego użycia złożonych form czasownikowych hiszpańskiego trybu łączącego.

Trzystuletni analizowany okres zostaje podzielony na 11 krótszych chronologicznych interwałów trwających pomiędzy 23 a 26 lat. Nie jest wprowadzić moją intencją krytyka tego podziału, ale mam wrażenie, że ogrom pracy włożony przez Habilitanta nijak ma się do ostatecznie analizowanych danych, ponieważ jednostką czasu podawaną we wnioskach końcowych jest stulecie. To również jednostka czasowa najpowszechniej używana w periodyzacji zmian morfosyntaktycznych (cf. Ebernez 2009, Sánchez Lancis 1997-1998).

Na pochwałę zasługuje całkowita liczba znalezionych wyrażzeń: ponad – bagatela! – 643 tys. form, które zostają z benedyktyńską wręcz cierpliwością poddane analizom kwantytatywnym. Nie znam w polskiej bibliografii językoznawstwa hiszpańskiego żadnej pracy naukowej, która podjęłaby takie wyzwanie. Autor w drobiazgowy sposób ukazuje, jak zmienia się frekwencja – zarówno bezwzględna, jak i znormalizowana – poszczególnych form czasów przeszłych trybu łączącego nie tylko w wybranym przedziale czasowym czy w poszczególnych regionach Ameryki hiszpańskojęzycznej, ale i w makrokatunkach dyskursywnych, do których teksty zostały adnotowane przez koordynatorów poszczególnych korpusów.

O ile sama analiza ilościowa jest celująca, o tyle jako czytelnik żywo zainteresowany poruszaną przez dra Sobczaka problematyką muszę niestety stwierdzić, że po lekturze monografii pozostaje niedosyt, ponieważ nie idzie za nią właściwa analiza jakościowa. Niestety Autor nie wchodzi w głębszą analizę wyekscerpowanych form. Za pomocą skomplikowanych narzędzi statystycznych celująco ukazuje skutki zmian (= frekwencja użycia), nie wchodząc w ich przyczyny natury językoznawczej. A szkoda, bo dzięki temu monografia zdecydowanie zyskałaby na znaczeniu. Jak wiadomo, frekwencja użycia jest ważkim, ale nie jedynym czynnikiem warunkującym zmianę językową

(cf. m.in. Bybee i Hopper 2001, Mańczak 1958). Ubolewam, że Autor nie pokusił się o zbadanie kontekstów składniowych (typy zdań), pragmatycznych (obecność elementów subiektywnych) czy dyskursywnych (rodzaj tradycji dyskursywnej), w których zachodzi neutralizacja, a w konsekwencji zanik złożonych czasów przeszłych trybu łączącego w hiszpańszczyźnie z Ameryki Łacińskiej (przyp. 156, s. 152: „Dados la complejidad de los cálculos necesarios y el número de casos encontrados en el corpus, no se estudiará la evolución del uso de estos tiempos verbales desde el punto de vista semántico-sintáctico que queda fuera de la finalidad de este trabajo”).

Wprawdzie moja uwaga nie ma charakteru krytyki, ale jest o tyle uzasadniona, że w przeprowadzonej analizie statystycznej nie można wykluczyć – rzecz jasna nieumyślniej – tergiwersacji rezultatów wynikającej ze znikomej reprezentatywności zachowanych tekstów z dawnych epok, dostępnych w historycznych korpusach, o czym zresztą sam Autor wspomina na s. 156. Tym samym na pierwszy plan wysuwa się „filologiczny dylemat”, o którym często się ostatnio debatuje w językoznawstwie historycznym (por. 12. numer monograficzny *Studia linguistica romanica* pod red. C. Company Company i V. Bertolotti): czy znikoma obecność analizowanych form wynika rzeczywiście z nielicznych użyć danych wyrażen w określonej epoce, czy może jest wynikiem ograniczonej reprezentatywności tekstów wykorzystanych w korpusie historycznym (por. Espinosa Elorza i Zieliński 2024)? Chociaż osobiście jestem zwolennikiem drugiego, bardziej ostrożnego podejścia, przyjmuję i akceptuję, że Autor zakłada apriorycznie pierwszą postawę.

Nie mam zastrzeżeń do strony formalnej i językowej pracy.

Reasumując, pomimo wymienionych powyżej zastrzeżeń stwierdzam, że monografia dra Sobczaka nie tylko stanowi cenny wkład w badania językoznawcze dotyczące złożonych czasów przeszłych trybu łączącego w dawnej i współczesnej hiszpańszczyźnie w Ameryce Łacińskiej, ale także potwierdza dojrzałość badawczą Autora.

Bibliografia

- Bybee, J. i P. Hopper (2001), “Introduction to frequency and the emergent of linguistic structure”, w J. Bybee i P. Hopper (red.), *Frequency and the Emergence of Linguistic Structure*, Amsterdam: John Benjamins, I- XXVI.
- Company Company, C. (2012), “El español del siglo XVIII. Un parteaguas lingüístico entre México y España”, w M. T. García Godoy (red.), *El español del siglo XVIII: cambios diacrónicos en el primer español moderno*, Berna: Peter Lang, 255-291.

- Eberenz, R. (2009), "La periodización de la historia morfosintáctica del español: propuestas y aportaciones recientes", *Cahiers d'Études Hispaniques Médiévales*, 32, 181-201.
- Espinosa Elorza, R. M. i A. Zieliński (2024), "Corpus electrónicos históricos y usuarios, con atención especial al CORHEN", *Studia linguistica romanica*, 12, 58-85.
- Mańczak, W. (1989), *Fonética y morfología histórica del español*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Sánchez Lancis, C. (1997-1998), "Cambio morfológico y periodización en español preclásico", *Estudi General*, 17-18, p. 73-199.

3. Ocena aktywności badawczej i pozostałego dorobku naukowego

Na dotychczasowy dorobek naukowy Habilitanta składają się dwie monografie, w tym jedna stanowiąca dzieło w rozumieniu art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, szczegółowo opisana w punkcie 2. niniejszej oceny, a także książka *Las formas verbales con vector de posterioridad en el español peninsular y en su variedad mexicana* z 2020 roku, która stanowi poprawioną wersję obronionej rok wcześniej dysertacji doktorskiej. Ponadto do dorobku Habilitanta należy doliczyć 12 rozdziałów w monografiach zbiorowych (w tym 5 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora) oraz 13 (10 po doktoracie, w tym jeden w druku) artykułów i artykułów recenzyjnych opublikowanych w cenionych polskich oraz zagranicznych czasopismach językoznawczych.

O ile prawie wszystkie opublikowane prace dra Sobczaka mają wspólny mianownik w postaci szeroko rozumianej temporalności w różnych odmianach języka hiszpańskiego, o tyle można z łatwością podzielić je na dwa główne bloki tematyczne: prace przed doktoratem skupiały się na relacji następczości, a te napisane po doktoracie skupiały się przede wszystkim na wyrażaniu uprzedniości hiszpańskiego trybu łączącego. Pomiędzy tymi dwoma etapami rozwoju naukowego widać również różnice w zastosowanej metodologii statystycznej, korpusowej oraz badawczej, którą Autor rozwijał nieustannie od uzyskania stopnia doktora i której *sui generis* kulminację stanowi publikacja monografii zrecenzowanej w poprzednim punkcie.

Poza wspomnianą tematyką dr Sobczak – w oparciu o studium i klasyfikację Martina Hummela – opublikował niezwykle ciekawe, dojrzałe studium poświęcone przymiotnikom w funkcji przysłówkowej (*«Hablaban muy rápido pero armoniosamente»*. *Acerca del uso de los adjetivos adverbializados en el sistema atributivo mixto en el español contemporáneo*), w którym została zastosowana frekwencja użycia. Do ciekawych badań językoznawczych zaliczam ponadto rozdział poświęcony niektórym feminitywom w amerykańskich odmianach języka hiszpańskiego (*La pugna entre los*

sustantivos comunes en cuanto al género y los sustantivos variables en nombres de oficios y profesiones en el español peninsular y en el español de América).

W latach 2023–2024 dr Sobczak był kierownikiem projektu badawczego *Uwarunkowania semantyczno-syntaktyczne w zastosowaniu przymiotników rodzaju męskiego w funkcji przysłówka oraz częstotliwość ich użycia we współczesnym standardowym języku hiszpańskim i w jego odmianach amerykańskich* w programie badawczym MINIATURA finansowanym przez NCN.

Habilitant nie przedstawił w autoreferacie żadnych danych naukowometrycznych. Jednakże zgodnie z ogólnodostępną bazą naukową Google Scholar jego publikacje były cytowane 30 razy (wliczając w to liczne autocytowania). Mając na uwadze indeks Hirscha na poziomie 4, należy stwierdzić, że wskaźniki bibliometryczne całego dorobku Habilitanta są dość dobre jak na wąską specjalność naukową, jaką jest rozwijające się w Polsce językoznawstwo hiszpańskie.

4. Dorobek dydaktyczny, organizatorski i popularnonaukowy

Zgodnie z autoreferatem Habilitant prowadził różnego typu zajęcia z nauczania języka hiszpańskiego, gramatyki opisowej, analizy językowej tekstów, a także językoznawcze seminarium licencjackie. W 2022 roku jego działalność dydaktyczna została dostrzeżona przez studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego poprzez nominację do Plebiscytu Edukacyjnego „Dziennika Łódzkiego” w kategorii „Nauczyciel Akademicki Roku”. Do chwili obecnej dr Sobczak wypromował 31 prac licencjackich oraz zrecenzował 42 prace dyplomowe i 10 dysertacji magisterskich. Prowadził liczne zajęcia w ramach stypendium Erasmus na hiszpańskich uniwersytetach w Barcelonie, Madrycie, Santiago de Compostela czy w Valladolidzie.

Dr Sobczak jest aktywnie zaangażowany w promocję filologii hiszpańskiej i języka hiszpańskiego. W tym celu wygłosił referaty i wykłady w ramach Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki czy Dni Otwartych Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego.

Godna podkreślenia jest również działalność organizatorska Habilitanta; aktywnie uczestniczy on w życiu akademickim. Od 2017 roku jest koordynatorem praktyk zawodowych w Katedrze Filologii Hiszpańskiej Uniwersytetu Łódzkiego. W roku 2022 był członkiem zespołu ds. programu studiów. Rok później współtworzył raport dotyczący kierunku filologia hiszpańska na Uniwersytecie Łódzkim dla Polskiej Komisji

Akredytacyjnej. Trzykrotnie był członkiem komisji rekrutacyjnej na studia drugiego stopnia o kierunku filologia hiszpańska na Uniwersytecie Łódzkim, pełnił także funkcję opiekuna różnych lat na studiach pierwszego i drugiego stopnia (kierunek – filologia hiszpańska). Należał do komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji hispanistycznej „Encuentros”, która odbyła się w Łodzi w 2018 roku, a podczas ostatniej edycji tego wydarzenia wraz z prof. Danielem Moisésem Sáezem Riverą (Uniwersytet w Granadzie) współkoordynował tematyczną sekcję *Problemas actuales de la morfosintaxis diacrónica y sincrónica del español peninsular*.

5. Podsumowanie i konkluzja

Całokształt przedstawionego dorobku naukowego dra Witolda Sobczaka świadczy o dojrzałości badawczej i samodzielności naukowej. Kandydat prezentuje również wyraźnie zarysowany profil badawczy.

Zgłoszone osiągnięcie habilitacyjne spełnia kryteria określone w art. 219 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* z dn. 20.07.2018 r., a całokształt dorobku uzasadnia przyznanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie językoznawstwo. W związku z powyższym **wnoszę o dopuszczenie dra Witolda Sobczaka do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.**

Hasenwinkel, 17.07.2025

prof. dr hab. Andrzej Zieliński